

B İ B L İ Y O G R A F Y A

FUAT SEZGİN, *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, cilt 7, E. J. Brill, Leiden 1979, XVI + 486 sayfa, 196 guilder.

Fuat Sezgin'in ünlü yayınının yedinci cildi de çıkmış bulunuyor. Bu cilt altıncı cildin tamamlayıcısı ya da kardeş cildi sayılabilir. Çünkü altıncı cilt astronomi üzerine idi. Son çıkan bu yedinci cilt ise astroloji konusunda. Astronomi ile astrolojinin, bunlar hakkında günümüzde kesinlikle sahip olduğumuz farklı değer yargıları açısından, birbirlerinden ayırdedilmeleri çok uygun olmakla beraber, bu iki konu Ortaçağda çok içiçe bir durumda olduklarından, eldeki metinlerin bu açıdan tefriki her zaman kolay olmasa gerektir. Fuat Sezgin'in bu konuları ayrı ayrı ciltler içine almayı, herhalde, kısmen olsun, ciltlerin uygun hacimde olabilmemesi bakımından tercih etmiş olduğu düşünülebilir. Ayrıca, bu cildin bölümlere ve kısımlara ayrılışı da bu sayede bu konuya özgü bir biçimde yapılabilmiştir.

Cildin tümü üç ana kısımdan oluşuyor. Bu ana kısımlar yerine göre tâli kısımlara ya da bölümlere, bölümler de tekrar kısımlara ayrılıyor. Bunlara tekabül eden başlıklar da genel astroloji; meteoroloji ve onunla ilişkili konular; Arapların ulusal meteoroloji ve astronomisi; kaynaklar, Arap astrologlar; Arap meteorologlar; astrolojik meteoroloji; Arap astrometeorologlar, *enva'* ve *envâ' tipi* eser yazarları başlıklarıdır.

Bu başlıklarda Arap sözcüğü bu sözcüğün yaptığı çağrışımından çok daha geniş kapsamda kullanılmış oluyor. Daha doğrusu, bu eserde İslâm Dünyasındaki bilim adamı ve yazarların hepsi Arap sayılıyorlar, meteoroloji ve astroloji gibi alanlar da hep Arap astrolojisi ve Arap meteorolojisi gibi yaftalarla belirleniyor. Bu açıdan tutumu kitabın ciddi havasıyla bağdaştırmak kolay olmuyor. Kitapta astrolojinin çeşitli dallarına şurada burada atıflarala karşılaşıyorsa da, astroloji dalları arasında kitapta sistemli bir ayırım gözetilmiyor. Böylece, es'ile, ihtiyarat, ve horoskop astrolojisi gibi astroloji dallarının toptan ve birarada, daha doğrusu, aralarında ayırım yapılmaksızın, ele alınmış olmalarına karşılık, meteorolojik astrolojiye ayrı bir ana kısım, yani üç bölüm ayrılmış olmasının ne gibi sebep veya gerekçelere dayandığı pek anlaşılıyor.

Ciltte, zamanımıza intikal etmemiş fakat kaynaklarda adları geçen eserlere bol bol yer veriliyor ve böylece Fuat Sezgin'in bu yapıtı sadece zamanımızda elde bulunan yazmalar için bir kılavuz olmaktan daha geniş bir rehber yerine geçebilecek bir mahiyet taşıyor. Kitabın 430 Hicrî yılına, yani, siyasî tarih olayları ölçüsüyle, Dandanakan Savaşı sınırlarına kadar olan süreyi kapsamakta olmasıyla meydana gelen anî kesiliş, veya sunî sınır, zihinlerde bir hayret uyandırır yeridir. Çünkü böylelikle onbirinci Milâdî yüzyılın birinci yarısının tümü bile bu önemli bibliyografya eserinin kapsamı içine alınmamış, bu yarım asrın sonları eserin dışında bırakılmış oluyor.

Fuat Sezgin'in bu cildinde, yukarıdaki tafsilâtle uyumlu olarak, belki de, bir bakıma, Araçların bilime katkılarının vurgulanması eğilimiyle karşılaştırılması beklenebilir. Hâlid ibn Yezid ibn Muâviye'ye atfolunan ve Ruska ile Kraus tarafından şüpheli oldukları vurgulanan bilim çalışmalarının ve bilimin himaye ve teşviki faaliyetlerinin gerçeğe uygunluğu tezini Fuat Sezgin destekliyor. Bunda kendisine hak vermemek doğru olmaz. Fuat Sezgin böyle bir sava tanıklık etmek üzere Beyrûni'nin ilginç bir beyanını da bu cildin 9'uncu sayfasında sunuyor ki, anlaşıldığına göre, bu nokta Fuat Sezgin'in kendi özgün bir katkısıdır.

Fuat Sezgin'in ayrıntılı olduğu kadar büyük bir emekle hazırlanmış ve büyük değer taşıyan bu eserinin, bütün ciltleriyle, tam takım olarak, İslâm Dünyası tarihi ve uygarlığı alanındaki araştırmacıların elleri altında bulundurulması kesin bir zaruret.

AYDIN SAYILI